

GLOSSARIY

TEKNOLOGIYA grek tilidan (techne) tarjima kilganda san'at, maxorat, bilish ma'nolarini anglatadi, bular esa o'z navbatida jarayonlardir. Jarayonlar - bu qo'yilgan maqsadga erishish uchun ma'lum xarakatlar majmuasidir.

AXBOROT TEKNOLOGIYA - obyekt, jarayon yoki xodisa (axborot maxsulot) xolati haqida yangi sifatdagi ma'lumotlarni olish uchun foydalanadigan ma'lumotlarni (birlamchi) yigish, ishlov berish va o'zlash vositalari, hamda usullari majmuasidir.

ZAMONAVIY AXBOROT TEKNOLOGIYALARI - zamonaviy kompyuterlar va telekommunikatsion vositalaridan foydalanadigan, foydalanuvchi ishlashi uchun «dustona» interfeysga ega bulgan axborot texnologiya demakdir.

AXBOROT TEKNOLOGIYALARI TURLARI: jadval protsessorlari; Matnli va gipermatnli protsessorlar; Grafik protsessorlari; Ekspert tizimlari; Multimedia vositalari va boshqalar.

GIPERMATN - elektron shaklda taqdim etilgan hamda tarmoqlangan bog'lanishlar tizimi bilan ta'minlangan, uning bir fragmentidan boshqasiga darhol o'tish imkoniyatlari oldindan berilgan matn.

GIPERMEDIYA – tarkibiga turli tipdagi tuzilgan axborot vositalaridan (matn, illyustratsiya, tovush, video va boshqalar) tuzilgan gipermatn.

MULTIMEDIYALI VOSITALAR. Bularga turli tipdagi axborotlarni va jarayonlarni matn, rasm, sxema, jadval, diagramma va virtual muxitlarni yaratish, saklash, ishlov berish, rakamlashtirilgan va jarayonli kurinishda amalga oshirishning kompyuterli vositalari kiradi.

O'QUV MATERIALINING ELEKTRON SHAKLI. Bosma shaklda bayon etilgan asosiy, tushuntiruvchi, amaliy matnlarning ovoqli elektron versiyasi takdim etiladi.

VIRTUAL STENDLAR - haqiqiy obyektlar, jarayonlar va hodisalarlarning elektron modeli.

ELEKTRON LUG'AT-an'anaviy «qog'ozli» lug'atga mos keluvchi elektron axborot manbai. Kompyuter versiyada so'z yoki so'zlar guruhiga maxsus ajratilgan ko'rsatma bilan istalgan dasturdan chaqirilishi mumkin. An'anaviy lug'atlardan farqli ravishda elektron lug'at matn va grafikaviy tasvirlar bilan bir qatorda video va animatsion lavhalar, tovush, musiqa va boshqalar bilan birga media-obyektlarning butun spektrlarini o'z ichiga olishi mumkin.

ELEKTRON TESTLAR-saqlangan, ishlov berilgan va baxolash uchun kompyuter yoki telekommunikatsion texnikasi yordamida taqdim etiladigan testlar. Testlar berilishi o'rganilgan matnni talabning qanchalik darajada o'zlashtirganligi o'z-o'zini baholash imkonini beradi

ELEKTRON TOPSHIRIQLAR - o'qituvchiga ta'lim oluvchilarning individul imkoniyatlarini hisobga olgan xolda mustaqil va nazorat ishlari uchun tartibga keltiradigan topshiriqlar majmuini o'zida aks ettiruvchi axborot manbasining muhim ko'rinishidir. Yaratilgan topshiriqlar ta'lim oluvchilarga an'anaviy «qog'oz» li va elektron variantlarida tavsiya etilishi mumkin.

ELEKTRON NAZORAT (TESTLASHTIRISH) - elektron o'quv adabiyotining komponenti bo'lib, an'anaviy kompyutersiz testlashtirishning analogidir. Elektron testlashtirish holatida kompyuter test va uning natijalarini ko'rsatib beradi, bu bilan bog'liq bo'lgan algoritmlarni joriy qiladi. (Masalan, bajarilgan yoki o'tkazib yuborilgan topshiriqlarga qaytish imkoniyatining borligi yoki yo'qligi, bitta testga vaqtning chegaralanganligi va hokazo).

ELEKTRON DARSLIK – fanning o'quv hajmini to'liq qamragan va masofaviy o'qitish hamda mustaqil o'rganish uchun kompyuter tsxnologiyalariga asoslangan, mustaqil ta'lim

olishga hamda fanga oid o'quv materiallar, ilmiy ma'lumotlarning har tomonlama samarali o'zlashtirishga mo'ljallangan bo'lib:

- o'quv va ilmiy materiallar faqat verbal (matn) shaklda;
- o'quv materiallar verbal (matn) va ikki o'lchamli grafik shaklda;
- multimedia (ko'p axborotli) elementlari, ya'ni ma'lumot ikki-uch o'lchamli grafik ko'rinishda, ovozli, video, animatsiya va qisman verbal (matn) shaklda;
- taktil (his qilinuvchi, seziladigan) xususiyatli, obyektlarga nisbatan harakatlanish tasavvurini yaratadigan shaklda ifodalanadi. Kuyidagi sxemada elektron darslikning namunaviy tuzilmasi keltirilgan.

ELEKTRON O'QUV QO'LLANMA – fanning o'quv hajmini qisman yoki to'liq qamragan va axborotning adaptatsiya blokini o'z ichiga olgan bo'lib, masofaviy o'qitish va mustaqil o'rganish uchun mo'ljallangan o'quv manbai.

Axborot xavfsizligi. Ma'lumotlarni yuqotish va uzgartirishga yunaltirilgan tabiiy yoki sun'iy xossali tasodifiy va qasddan ta'sirlardan xar qanday tashuvchilarda axborotning ximoyalanganligiga aytiladi.

Axborotning ximoyasi. Boshqarish va ishlab chiqarish faoliyatining axborot xavfsizligini ta'minlovchi va tashkilot axborot zaxiralarining yaxlitligi, ishonchligi, foydalanish osonligi va maxfiyligini ta'minlovchi qat'iy reglamentlangan dinamik texnologik jarayonga aytiladi.

Axborot xavfsizligi. Axborot xavfsizligining dolzarblashib borishi, axborotning strategik resursga aylanib borishi bilan izoxlash mumkin. Zamonaviy davlat infratuzilmasini telekommunikatsiya va axborot tarmoklari xamda turli xildagi axborot tizimlari tashkil etib, axborot texnologiyalari va texnik vositalar jamiyatning turli jabxalarida keng kullanilmokda (iktisod, fan, ta'lim, xarbiy ish, turli texnologiyalarni boshkarish va x.k.).

Iktisodiy xavfsizlik. Milliy iktisodda axborotlarni yaratish, tarkatish, kayta ishlash va foydalanish jarayoni xamda vositalarini kamrab olgan Yangi tarmok vujudga keldi. «Milliy axborot resursi» tushunchasi Yangi iktisodiy kategoriya bulib xizmat kilmokda. Davlatning axborot resurslariga keltirilayotgan zarar axborot xavfsizligiga xam ta'sir kursatmokda. Mamlakatimizda axborotlashgan jamiyatni shakllantirish va uning asosida jaxon yagona axborot maydoniga kirib borish natijasida milliy iktisodimizga turli xildagi zararlar keltirish xavfi paydo bulmokda.

Mudofaa xavfsizligi. Mudofaa soxasida xavfsizlikning asosiy obyektlaridan bulib, mamlakatning mudofaa potentsialining axborot tarkibi va axborot resurslari xisoblanmokda. Xozirgi kunda barcha zamonaviy kurollar va xarbiy texnikalar juda xam kompyuterlashtirilib yuborildi. Shuning uchun xam ularga axborot kurollarini kullash extimoli katta.

Ijtimoiy xavfsizlik. Zamonaviy axborot - kommunikatsiyalar texnologiyalarining milliy iktisod barcha tarmoklarida keng kullanishi inson psixologiyasi va jamoa ongiga «yashirin» ta'sir kursatish vositalarining samaradorligini yuksaltirib yubordi.

Ekologik xavfsizlik. Ekologik xavfsizlik - global masshtabdagi muammodir. «Ekologik toza», energiya va resurs tejaydigan, chikindisiz texnologiyalarga utish fakat milliy iktisodni axborotlashtirish xisobiga kayta kurish asosidagina yulga kuyish mumkin.

Uzish (razyedineniye). Tizim resursi yus silinadi, axborotdan foydalanuvchanlik buziladi. Bunday buzilishlarga misol taritsasida uskunaning ishdan chitsishi, alotsa liniyasining uzilishi yoki fayllarni bshsaruvchi tizimning buzilishini kursatish mumkin.

Ushlab solish (perexvat). Resursdan ruxsat berilmagan foydalanishga yul ochiladi. Natijada axborotning maxfiyligi (konfidensialligi) buziladi. Bunday foydalanuvchilar fizik shaxs, programma yoki kompyuter bulishi mumkin. Bunday buzilishlarga misol taritsasida ma'lumotlarni ushlab solish matssadida alotsa kabeliga ulanish va fayllardan yoki programmalaridan notsonuniy nusxa kuchirishni kursatish mumkin.

Turlash (modifikatsiya). Resursdan nafatsat notsonuniy foydalanishga yul ochiladi, balki resurs buzgunchi tomonidan uzgartiriladi. Natijada axborotning yaxlitligi buziladi. Bunday buzilishlarga misol taritsasida fayldagi ma'lumotlar mazmunini uzgartirilishini, programmaning vazifalari va xarakteristkalarini uzgartirish matssadida uni modifikatsiyalashni, tarmots orsali uzatilayotgan axborotlar mazmunini uzgartirilishini va x. kursatish mumkin.

Soxtalashtirish (falsifikatsiya). Tizimga soxta obyekt kiritiladi. Natijada axborotning asliga tugriligi (autentichnostligi) buziladi. Bunday buzilishlarga misol taritsasida tarmots orsali yasama ma'lumotlarni uzatish yoki faylga yozuvlarni sushishni kursatish mumkin.

Passiv xujumlar natijasida uzatilayotgan ma'lumotlar ushlab solinadi yoki monitoring amalga oshiriladi. Bunda buzgunchining matssadi uzatilayotgan axborotni ushlab solishdir. Passiv buzilishlarni ikkita guruxga ajratish mumkin- axborotlar mazmunini fosh etish va ma'lumotlar otsimini taxlil etish.

Aktiv xujumlar natijasida ma'lumotlar otsimi uzgartiriladi yoki soxta otsimlar uosil silinadi. Bunday buzilishlarni turtta guruxga ajratish mumkin: imitatsiya, tiklash, axborotni turlash (modifikatsiyalash), xizmat kursatishdagi xalallar.

Imitatsiya deganda obyektning uzini boshsa obyekt silib kursatishi tushuniladi. Odatda imitatsiya aktiv buzilishlarning boshsa bir xilining urinishi bilan birgalikda bajariladi. Masalan, buzgunchi tizimlar almashinayotgan autentifikatsiya ma'lumotlarining otsimini ushlab solib sungra autentifikatsiya axborotlarining uatsitsiy ketma-ketligini tiklashi mumkin. Bu esa vakolati chegaralangan obyektning uzini vakolati kengrots obyekt silib kursatishi (imitatsiya) orsali vakolatini kengaytirishiga imkon beradi.

Tiklash deganda ma'lumotlar blokini passiv ushlab solib, keyin uni ruxsat berilmagan natijani uosil silish matssadida retranslyatsiya silish tushuniladi.

Ma'lumotlarni modifikatsiyalash deganda ruxsat berilmagan natijani uosil silish matssadida sonuniy axborot sismini uzgartirish, yoki axborot kelishi ketma-ketligini uzgartirish tushuniladi.

Ximoya mexanizmlari. Amaliyotda ishlatiladigan ximoya mexanizmlarining aksariyati kriptografiya usullariga asoslangan. Shifrlash yoki shifrlashga yaqin axborotni uzgartirishlar malumotlarni ximoyalash usullari xisoblanadi.

Ximoya xizmati. Amaliyotda qullaniladigan ximoya vazifalari tuplamlaridan biriga quyidagilar kiradi: konfidensiallik, autentifikatsiyalash, yaxlitlik, yolgoning mumkin emasligi, foydalanuvchanlik, foydalanuvchanlikni boshqarish.

Konfidensiallik. Konfidensiallik malumotlar oqimini passiv xujumlardan ximoya kilishga xizmat kiladi. Axborotlar mazmunining muximligiga karab ximoyaning bir necha satxlari urnatilishi mumkin.

Autentifikatsiya. Autentifikatsiya xizmati axborot manbaini ishonchli identifikatsiyalashga muljallangan.

Yaxlitlik. Yaxlitlik konfidensiallik kabi axborotlar oqimiga, aloxida axborotga yoki xatto axborot qismiga taalluqli bulishi mumkin. Bu xolda xam jami oqimni ximoyalash maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Egiluvchan disklar (disketalar) ma'lumotlarni yozish va ulardan ma'lumotlarni o'qish uchun disk yurituvchi (diskovod) qurilmasi ishlatiladi. Disk yurituvchining ikki turi mavjud: 3,5 dyumli disketaga mo'ljallangan model va 5,25 dyumli disketaga mo'ljallangan eskirgan model.

Qattiq disklardagi jamlagichlar (vinchesterlar) kompyuter bilan ishlaganda foydalaniladigan axborotni doimiy saqlashga mo'ljallangan. Masalan, operatsion tizim dasturlari, ko'p ishlatiladigan dasturlar paketlari, xujjatlar taxrirlagichlari, dasturlash tillari uchun translyatorlar va boshqalar.

Kompakt disklar. Optik disk (CD-ROM) uchun disk yurituvchining ish prinsipi egiluvchan disklar uchun disk yurituvchilarning ish prinsipiga o'xshashdir. CD-ROMning yuzasi lazer kallakga nisbatan o'zgarmas chiziqli tezlik bilan harakatlanadi, burchak tezlik esa kallakning radial joylashishiga qarab o'zgaradi.

Modem va faks-modemlar. Modem-telefon tarmog'i orqali kompyuter bilan aloqa qilish imkonini beruvchi qurilmadir.

Faks-modem - bu, faksimil xabarlarini qabul qilish va jo'natish imkonini beruvchi modemdir.

Trekbol. Trekbol – «ag'darilgan» sichqonchani eslatuvchi qurilmadir. Trekbolda uning korpusi emas, balki sharcha harakatga keltiriladi. Bu esa kursorni boshqarish aniqligini sezilarli ravishda oshirishga imkon beradi

Skannerlar. Skaner – kompyuterga matn, rasm, slayd, fotosurat ko‘rinishida ifodalangan tasvirlar va boshqa grafik axborotlarni kompyuterga avtomatik ravishda kiritishga mo‘ljallangan qurilmadir.

Plotterlar – bu, kompyuterdan chiqarilayotgan ma‘lumotlarni qog‘ozda rasm yoki grafik ko‘rinishda tasvirlash imkonini beruvchi qurilmadir. Odatda uni grafik yasovchi (grafopostroitel) deb ham atashadi.

Model - (lotincha so‘z bo‘lib, model -o‘lchov, namuna, meyor ma‘nosini bildiradi) -keng ma‘noda biror obyekt yoki obyektlar sistemasining obrazi yoki namunasi yoki qisqacha modellashtirishdir.

Algoritm - ma‘lum bir turkumdagi hamma masalalarni yechish uchun ma‘lum tartib bilan bajarilishi kerak bo‘lgan chekli sondagi buyruqlar ketma-ketligidir.

Algoritmik til - belgilar to‘plami va bu belgilardan algoritmlarni yozish uchun mo‘ljallangan til konstruksiyalarini to‘zish va ifodalash qoidalari sistemasidir, qisqa qilib aytganda dasturlashtirish tilidir.

Dasturlashtirish - dasturlarni to‘zish usullari va yo‘llarini o‘rgatuvchi fandır.

Dasturlashtirish ijodiy ishdir, chunki, katta, aniq ifodalangan maqsadga erishish usullarini qidirish umumiy holda yangi ilmi yaratish yoki jalb qilishni talab qiladi

HTML – gipermatnli ma‘lumotlarni hosil qiluvchi va ular ustida ishlovchi maxsus dasturiy til.

LMS (Learning Management Systems)-Virtual ta‘lim jarayonini boshqaruvchi tizim.

CMS (Content Management Systems)- Ichki kontentni boshqaruv tizimlari

Brauzer – internet bilan ishlashni ta‘minlaydigan dastur.

IP (Internet protocol) manzili – kompyuterning internet tarmog‘idagi manzili.

On-line mashg‘ulot – barcha qatnashuvchi (talabalar va o‘qituvchi)lar internet orqali axborot almashinish yo‘li bilan o‘zaro aloqa qiladigan o‘quv mashg‘uloti ko‘rinishi.

On-line muhokama – elektron doskalarda biror mavzuni ayni vaqtdagi muhokamasi.

On-line o‘qish – internet texnologiyalariga asoslangan ta‘lim muhitidan foydalanib o‘quv materiallarini o‘rganish jara‘inini tashkil etish usuli.

Administrator – elektron axborot-ta‘lim resurslarini moslashtirish va boshqarish uchun keng huquqlarga ega bo‘lgan mutaxassis.

Axborot – (lat. **Informatio**– tushuntirish, ba‘n qilish) – shartli belgilar erdamida shaxslar, predmetlar, dalillar, voqealar, hodisalar va jara‘enlar haqida, ularni tasvirlash shaklidan qat‘iy nazar uzatiladigan va saqlanadigan ma‘lumotlar.

Bilimlar bazasi – biror fan sohasiga oid obyektlarning xossalari, jara‘en va hodisalarning qonuniyatlari haqida ma‘lumotlarni o‘zida mujassamlashtirgan, talab etilgan vaziyatlarda ushbu ma‘lumotlarni foydalanish qoidalarga ega bo‘lgan holda tashkil etilgan bilimlar yig‘indisi.

Videoanjuman – turli geografik manzillardagi foydalanuvchi guruhlar orasida raqamli videoözuv e‘ki oqimli video ko‘rinishida ma‘lumotlarni almashinish asosida yig‘ilish va munozaralar o‘tkazish jara‘eni.

Virtual laboratoriya – o‘rganilaётgan haqiqiy obyektlarda bo‘laётgan jara‘enlarni kompyuter imitatsiyasi orqali taqdim etish va masofaviy kirish imkoniyatiga ega bo‘lgan dasturiy majmua.

Virtual auditoriya – o‘quv jara‘enining o‘qituvchisi va boshqaruvchisining maslahatini olish uchun tarmoq texnologiyasi erdamida turli geografik joylarda yashaётgan talabalarni birlashtirish.

Gipermatn – assotsiativ bog‘langan bloklar ko‘rinishida taqdim etilgan (boshqa matnli hujjatlarga yo‘l ko‘rsatuvchi) matn.

Gipermatnli tizim – elektron hujjatlar kutubxonasini yaratishni ta‘minlaydigan vosita.

Gipermedia – matndan tashqari multimedia imkoniyatlarini ham o‘zida mujassamlashtirgan ma‘lumotlarga yo‘l ko‘rsatuvchi hujjatlar.

Gipermurojaat – tagiga chizilgan ëki qandaydir boshqa usulda ajratib ko‘rsatilgan so‘z ëki jumla bo‘lib, gipermatnli tizimning boshqa blok, xujjat, gipermuhit sahifasi, gipermatnini ko‘rsatish imkoniyatini beradi.

Didaktik vositalar – o‘quv fanini o‘zlashtirish samaradorligini oshiruvchi pedagogik vositalar.

Didaktik material – foydalanilganda o‘quvchilarning bilim olishini faollashtirish, o‘quv vaqtini iqtisod qilishni ta‘minlaydigan o‘quv mashg‘uloti uchun mo‘ljallangan qo‘llanmalarning maxsus ko‘rinishi.

Dizayn – o‘quv materialni ifodalash (tavsiflash, namoyish) usuli.

Jarayon - qo‘yilgan maqsadga erishish uchun yo‘naltirilgan amallar yig‘indisi.

Individual (yakkama-yakka tartibda) masofaviy o‘qitish - telekommunikatsiya va ta‘limni ta‘minlash uchun zarur dasturiy vositalariga ega bo‘lgan masofaviy o‘qitish.

Interaktiv o‘quv kurslari – o‘zaro muloqot asosiga qurilgan vositalardan foydalanib tuzilgan kurslar.

Internet – yagona standart asosida faoliyat ko‘rsatuvchi jahon global kompyuter tarmog‘i.

Internet orqali o‘qitish – o‘quv-axborot manbalari va internet kompyuter tarmog‘i orqali o‘zaro bir-birlari bilan bog‘langan real vaqtdagi o‘qitish.

Internetning axborotli qismi – internet tarmog‘ida mavjud bo‘lgan turli elektron hujjat, grafik, rasm, audio, video va boshqa ko‘rinishidagi axborotlar majmui.

Internetning dasturiy ta‘minoti – tarmoqqa ulangan kompyuterlar va tarmoq vositalarini yagona standart asosida ishlashi, aloqa kanallari ërdamida ma‘lumotlarni qidirish, qayta ishlash, saqlash hamda tarmoqda axborot xavfsizligini ta‘minlash bilan bog‘liq vazifalarini amalga oshiruvchi dasturlar majmui.

Internetning texnik ta‘minoti – turli rusumdagi kompyuterlar, aloqa kanallari, tarmoq texnik vositalari majmui.

Intranet – internetning ko‘pgina funksional imkoniyatlariga ega bo‘lgan tashkilot ëki ta‘lim muassasasining ichki tarmog‘i. Intranet internetga ulangan bo‘lishi ham mumkin.

Kommunikatsiya tizimlari – tarmoqdagi kompyuterlar orasida axborotlarni uzatish uchun marshrutlash va bog‘lanishlarni kommutatsiya qilish vazifasini bajaradigan tizimlar.

Kompyuter tarmoqlari – apparat qurilmalari va tarmoq dastur ta‘minoti orqali o‘zaro muvofiq ravishda ishlay oladigan kompyuterlar majmui.

Kontent – kursning barcha o‘quv materiallari, qo‘llanmalari, hujjatlari, vazifalari, testlar va nazorat materiallarini qamrab oluvchi kurs mazmuni.

Kurs yakunida o‘tkaziladigan test – bilimlarni o‘zlashtirganlik darajasini baholash maqsadida kurs o‘rganilib bo‘lgandan keyin o‘tkaziladigan test sinovi.

Kursni individuallashtirish – har bir talabaning individual xususiyatlarini hisobga olgan holda o‘quv materiallarini tayërlash jaraëni.

Kursni o‘rganish yo‘li (trayektoriyasi) – kursning o‘quvchini tayërgarlik darajasiga bog‘liq ravishda aniqlanadigan va o‘quv jaraëniga tadbïq qilinadigan modullari tuzilishi va tartibi.

Masofaviy ta‘lim (MT) – ta‘limni masofaviy o‘qitish usul va vositalari orqali tashkil qilish shakli.

Masofaviy ta‘lim markazi – ta‘lim jarayonining boshqaruv, o‘quv-metodik, axborot va texnik ta‘minotini amalga oshiradigan alohida bo‘lim yoki vakolatxona.

Masofaviy ta‘lim muassasasi – masofaviy texnologiyalar asosida o‘quv jaraënini amalga oshiradigan ta‘lim muassasasi.

Masofaviy ta‘lim tizimi (MTT) – masofaviy texnologiyalarni qo‘llab masofaviy ta‘limni tashkil etish va amalga oshirishga jalb qilingan o‘quv-tarbiyaviy, tashkiliy, telekommunikatsiya, pedagogik va ilmiy manbalar majmuasi.

Masofaviy o‘qitish – axborot - kommunikatsiya texnologiyasi (kompyuterlar, telekommunikatsiyalar, multimedia vositalari)ga asoslangan, tegishli meyorïy hujjatlar asosida tashkillashtirilgan ta‘lim shakli.

Masofaviy o'qitishning axborot-ta'lim muhiti – ma'lumot, axborot resurslari, o'zaro aloqa bayonnomalari, dasturiy va tashkiliy–metodik ta'minotlarni uzatish majmui bo'lib, foydalanuvchilarni ta'lim ehtiyojlarini qanoatlantirishga mo'ljallangan.

Masofaviy o'qitishning dasturiy ta'minoti – masofaviy o'qitishni ta'minlovchi dasturiy vositalar va platformalar.

Masofaviy o'qitishning texnik vositalari – masofaviy o'qitishning axborot-ta'lim muhitida o'quv materiallarni taqdim etish uchun foydalaniladigan texnik ta'minoti.

Masofaviy o'qitishning o'quv-metodik ta'minoti – masofaviy o'qitishni didaktik va psixologik talablari asosida shakllantirilgan axborot-ta'lim resurslari, ularni boshqarish tizimi, masofaviy o'qitish metodlari, testlar va tavsiyalar majmui.

Ma'lumotlar bazasi – real obyekt va uning qismlari haqidagi tizimlashgan ma'lumotlar to'plami.

Ma'lumotlar banki – ma'lumotlarni yig'ish, saqlash, izlash va qayta ishlashni ta'minlaydigan axborot, texnik, dasturiy va tashkiliy vositalar majmui.

Muloqot vositalari – telekommunikatsiya (internet) orqali muloqotni ta'minlash vositalari.

Multimedia – axborotni (matn, rasm, animatsiya, audio, video) ifodalashning ko'p imkoniyatli taqdim etilishi.

Multimediali darsliklar – multimedia texnologiyasi yordamida axborot-ta'lim resurslaridan foydalanish imkoniyatlarini kengaytiruvchi darslik.

Oraliq test sinovi – ta'lim jara'ida bilimlarni nazorat qilish shakli.

Pedagogik axborot texnologiyalari – kompyuter, tarmoq texnologiyasi va didaktik vositalarni foydalanishga asoslangan texnologiyalar.

Sayt - grafika va multimediya elementlari joylashtirilgan gipermediya hujjatlari ko'rinishidagi mantiqan butun axborot.

Server (server) - ma'lumotlarni o'zida saqlovchi, foydalanuvchilarga xizmat ko'rsatuvchi, tarmoqdagi printer, tashqi xotira, ma'lumotlar ombori kabi resurslardan foydalanishni boshqaruvchi kompyuter.

Server – axborot-ta'lim resurslarini tarmoqda joylashtirish va uni tarqatish uchun mo'ljallangan kompyuter qurilmalari majmui.

Sun'iy intellekt (artificial intelligence) - inson intellektining ba'zi xususiyatlarini o'zida mujassamlashtirgan avtomatik va avtomatlashtirilgan tizimlar majmausi.

Ta'lim jarayonini masofaviy o'qitish texnologiyasi – zamonaviy axborot va kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanib o'quv jarayonini masofadan turib ta'minlaydigan o'qitish usuli va vositalari hamda o'quv jarayonlarini boshqarish majmui.

Tizim (system) - yagona maqsad yo'lida bir vaqtning o'zida ham yaxlit, ham o'zaro bog'langan tarzda faoliyat ko'rsatadigan bir necha turdagi elementlar majmuasi.

Tugun (node) - kompyuter, terminal yoki tarmoq aloqasini bog'laydigan qurilma.

Tyutor - auditoriya va auditoriyadan tashqari mashg'ulotlarning alohida turlarini o'tkazib, o'quvchilarning mustaqil ishlashlariga rahbarlik qiladigan, o'quvchilar tomonidan o'quv rejasini bajarganliklari hamda o'quv materialini o'zlashtirganliklarini nazorat qiluvchi o'qituvchi – maslahatchi.

O'qitishning virtual muhiti - ta'lim jara'ining barcha ishtirokchilari orasida interaktiv aloqani ta'minlaydigan maxsus o'zaro aloqador va doimiy yangilanib turiladigan o'qitish vositalarining majmuasini tashkil etuvchi ochiq tizim.

O'quv materiallarni saqlash texnologiyalari – o'quv materiallarini axborot tashuvchilarda: chop etilgan mahsulot, audio va videokasetalar, disketalar, disklar, ftp va www-serverlarda saqlash vosita va metodlari majmui.

Foydalanuvchi interfeysi – foydalanuvchini tizim e'ki tarmoq bilan o'zaro ta'sirini aniqlaydigan shakl.

Foydalanuvchilarni qayd etish – axborot-ta'lim resurslariga kirish huquqini olish uchun foydalanuvchi haqidagi ma'lumotlarni kiritish jara'i.

Forum – sayt orqali muloqot qilish shakli. Forumdagi axborotlarning har biri muallifi, mavzui va o‘zining mazmuniga egadir.

Chat – axborot almashish real vaqtda olib boriladigan internetdagi muloqot.

Elektron aloqa – kompyuter tarmoqlari orqali foydalanuvchilarga ma’lumotlarni yetkazib berish.

Elektron darslik – kompyuter texnologiyalariga asoslangan o‘qitish metodlaridan foydalanishga mo‘ljallangan o‘qitish vositasi.

Elektron kutubxona – elektron axborot-ta’lim resurslari majmuasi.

Elektron pochta – kompyuter tarmoqlari asosida foydalanuvchilar o‘rtasida elektron shakldagi matn, tasvir, ovoz, video va boshqa axborotlarni uzatuvchi va qabul qiluvchi vosita.

Elektron o‘quv qo‘llanma - bu davlat ta’lim standartining mutaxassislik va yunalishlar bo‘yicha fanlarning alohida muhimroq bo‘limlari bo‘yicha tayyorlangan elektron nashrlar, namunaviy va ishchi rejalar, shuningdek, mashqlar va masalalar to‘plamlari, xarita va sxemalar albomlari, tuzilma atlasi, fanlar bo‘yicha xrestomatiyalari, diplom loyihasi bo‘yicha ko‘rsatmalar, ma’lumotnomalar aks etgan elektron manbadir.

IP-manzil - raqamli shaklda ifoda etilgan, tarmoqda axborotning joylashgan joyini aniqlovchi adres. IP-adres nuqtalar bilan ajratilgan to‘rtta raqamli maydondan (IPV4) iborat.

«UZ» domeni ma’muri - «UZ» domenining asosiy Reyestrini boshqarish va «UZ» domenini rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlarini belgilashga davlat tomonidan vakolat berilgan tashkilot.

Abonent - xizmat ko‘rsatuvchi axborot obyekti (tizim, tarmoq, majmua) bilan o‘zaro ishlash huquqiga ega qurilma, yuridik yoki jismoniy shaxs. Abonentning har qanday foydalanuvchidan farqi shundaki, u xizmat ko‘rsatuvchi axborot obyekti foydalanuvchilari ro‘yxatiga kiritilgan bo‘ladi.

Avtomatik tizim - inson ishtirokisiz mustaqil faoliyat yurituvchi dasturiy va apparatli vositalar tizimi.

Avtomatlashtirilgan tizim - inson faoliyati jarayonini avtomatlashtirishga qaratilgan dasturiy va apparatli vositalar tizimi. Avtomatik tizimdan farqli o‘laroq, avtomatlashtirilgan tizim har doim inson ishtirokida faoliyat ko‘rsatadi va inson uning asosiy bo‘g‘inidir.

Algoritm -

1. Vazifani bajarishga qaratilgan aniq belgilangan qoidalarining tartiblangan chekli to‘plami.

2. Dastlabki ma’lumotlarni oxirgi natijaga o‘tkazuvchi hisoblash jarayoni orqali masala yechimini aniq ko‘rsatuvchi amallar mazmuni va ketma-ketligi.

Algoritm tavsifnomalariga quyidagilar kiradi: berilgan dastlabki ma’lumotlar bilan natijaning bir turliligi; jarayonni inson yoki hisoblash mashinasi tomonidan bajarilishi mumkin bo‘lgan ayrim amallarning chekli soniga bo‘lish mumkinligi; ko‘p klassga oid masalalarga mos ko‘p dastlabki ma’lumotlar uchun natija olish mumkinligi.

Aloqa vositalari - elektr aloqasi xabarlar yoki pochta jo‘natmalarini shakllantirish, ishlov berish, uzatish yoki qabul qilib olish uchun foydalaniladigan texnika vositalari, shuningdek aloqa xizmatlarini ko‘rsatishda foydalaniladigan binolar, inshootlar yoki odam yashamaydigan xonalar, boshqa texnika vositalari.

Aloqa operatori - elektr va (yoki) pochta aloqasi xizmatlarini ko‘rsatish huquqiga ega bo‘lgan jismoniy yoki yuridik shaxs.

Aloqa tarmog‘i - ma’lum tarmoqning faoliyatini ta’minlovchi jami aloqa kanallari (simli, radio yoki optik), kanallarni hosil qiluvchi apparatura hamda aloqa markazlari va tugunlari.

Aloqa foydalanuvchisi - aloqa xizmatlarini ko‘rsatish shartnomasi asosida yoki bunday shartnomasiz aloqa xizmatlarini buyurishni xohlovchi yoki buyuruvchi, yo ulardan foydalanuvchi jismoniy yoki yuridik shaxs.

Aloqa xizmatlari - pochta jo‘natmalari yoki elektr aloqasi xabarlarini qabul qilish, qayta ishlash, uzatish va yetkazish bo‘yicha faoliyat mahsuli.

Asosiy server - yuqori daraja domenlari to‘g‘risidagi axborotni saqlovchi DNS serverlari.

Asosiy reyestr - ikkinchi darajadagi ro‘yxatga olingan domen nomlari, domen nomlarini Ro‘yxatdan o‘tkazuvchilari va Ma’murlari hamda domen nomlarini ro‘yxatdan o‘tkazish va

ulardan foydalanish uchun zarur bo'lgan boshqa axborotni o'z ichiga oladigan «UZ» domenining markaziy ma'lumotlar bazasi.

Axborot -

1. Taqdim etilish shaklidan qat'iy nazar shaxs, predmet, dalil, voqea, hodisa va jarayonlar haqidagi ma'lumotlar.

2. Dalil, voqea, hodisa, predmet, jarayon kabi obyektlar haqidagi bilim (ma'lumotlar) hamda tushunchalar yoki buyruqlar.

3. Ma'lum xos matnda aniq ma'noga ega bo'lgan tushunchalarni ichiga oluvchi dalil, voqea, hodisa, predmet, jarayon, taqdimot kabi obyektlar haqidagi bilim (ma'lumotlar).

4. Qiziqish uyg'otishi mumkin bo'lgan va saqlanishi va qayta ishlanishi lozim bo'lgan jami dalil va ma'lumotlar. Kitob matni, ilmiy formulalar, bank hisob raqamidan foydalanish va to'lovlar, dars jadvali, o'lchash majmualarining yer va fazo stansiyasi o'rtasidagi masofa to'g'risidagi xabarlar va h.k. axborot bo'lishi mumkin. Hisoblash mashinasi ishi uchun zarur bo'lgan axborot qayta ishlanishi lozim bo'lgan ma'lumot va dasturdan iborat bo'lib, dastur ushbu ma'lumotlar bilan nima va qaysi tartibda bajarilishi lozimligini belgilaydi (yoki foydalanuvchiga belgilash imkonini beradi). Axborot nur, tovush va radio to'lqinlari, elektr toki yoki kuchlanishi, magnit maydoni, qog'ozdagi belgilar shaklida yaratilishi va tashilishi mumkin. Umuman olganda, xohlagan moddiy tuzilma yoki energiya oqimi axborotni tashishi mumkin. Axborotdan foydalanish ko'lamlari jamiyat rivojlanishi darajasini belgilaydi.

5. Turli obyektlarning o'zaro ishlashida ro'y beruvchi aks etish jarayonining aktiv harakatlarni ta'minlash uchun yaroqli natijalari. Shuningdek, biron, biror narsa to'g'risidagi ma'lumotlar.

Axborot bozori -

1. Jamiyatda iqtisodiy, huquqiy va tashkiliy munosabatlar tizimi. U axborot texnikasi vositalari, axborot texnologiyalari, axborot mahsulotlari savdosini hamda foydalanuvchilarga tijorat asosida axborot xizmatlari ko'rsatishni ta'minlaydi.

2. AKT, axborot mahsulotlari va xizmatlari bozori.

Axborot jarayonlari -

1. Axborotni yaratish, yig'ish, ishlov berish, to'plash, saqlash, izlash, tarqatish va iste'mol qilish jarayonlari.

2. Hujjatlashtirilgan axborotni foydalanuvchi uchun yig'ish, ishlov berish, to'plash, saqlash, aktuallashtirish va taqdim etish jarayonlari.

Axborot infratuzilmasi -

1. Axborot resurslari, jumladan axborot xizmatlari va ommaviy axborot vositalarini shakllantirish, tarqatish va ulardan foydalanish tizimi.

2. Mamlakatning axborot makoni hamda fuqarolar va tashkilotlarning axborot resurslaridan foydalanishni ta'minlovchi axboriy aloqada o'zaro ishlash vositalarining faoliyati va rivojlanishini ta'minlovchi jami tashkiliy tuzilmalar.

3. Axborot makoni tuzilmasining ushbu makonda axborot oqimlari yaratilishi va aylanishini ta'minlovchi qismi. Axborot infratuzilmasining asosiy belgilari: infratuzilma elementlarining sifatga oid va miqdoriy tarkibi; elementlarning makonda joylashishi va o'zaro aloqasi; elementlar va butun infratuzilmaning axborot samaradorligi va o'tkazish qobiliyati. Axborot infratuzilmasining asosiy elementlari: telekommunikatsiyalar; axborot tarmoqlari; axborot resurslari; axborot sohasida xizmat ko'rsatish tizimlari. Qo'shimcha elementlari: axborot infratuzilmasining rivojlanishi va faoliyatini ta'minlash tizimlari.

Axborot ishonchliligi - axborotning to'g'ri qabul qilinish xususiyati. U quyidagilar yordamida ta'minlanadi: uzatilayotgan xabarlarda voqealar ro'y berish vaqtining belgilanishi; turli manbalardan olingan ma'lumotlarning puxta o'rganilishi va taqqoslanishi; soxta informatsiyaning vaqtida fosh etilishi; buzilgan axborotning o'chirilishi va h.k.

Axborot manbai - axborot yuzaga kelishini identifikatsiyalovchi obyekt. Foydalanuvchi erkin olishi mumkin bo'lgan va odatda ba'zi muammoli aniqlikka ega bo'lgan u yoki bu axborot resurslari klassi subto'plamining yagona elementi.

Axborot muhiti - kompyuterda saqlanuvchi, biroq axborot tizimi sifatida shakllantirilmagan, ma'lum predmet sohasiga tegishli va bitta yoki bir necha foydalanuvchi tomonidan ishlatiladigan jami bilimlar, faktlar va ma'lumotlar.

Axborot muhofazasi sohasidagi davlat siyosati - axborot muhofazasi sohasidagi davlat siyosati quyidagi asosiy yo'nalishlarni o'z ichiga oladi: axborot muhofazasi sohasida faoliyatni davlat tomonidan boshqarish mexanizmlarini yaratish; axborot muhofazasi sohasidagi qonunchilikni rivojlantirish; davlat axborot resurslarini muhofazalash; axborot muhofazasi sohasida zamonaviy texnologiyalar va xizmatlar bozorini rivojlantirish uchun sharoit yaratish; davlat va jamiyat faoliyati uchun o'ta muhim bo'lgan avtomatlashtirilgan axborot tizimlari muhofazasini tashkil qilish; axborot muhofazasiga tegishli bo'lgan dastur va loyihalarni qo'llab-quvvatlash va amalga oshirish.

Axborot tarmog'i - aloqa kanallari bo'yicha ma'lumotlarni uzatish va ularga ishlov berish uchun dasturli-texnikaviy vositalar majmui.

Axborot texnologiyasi -

1. Axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish va uni tarqatish uchun foydalaniladigan jami uslublar, qurilmalar, usullar va jarayonlar.

2. Ma'lumotlarni to'plash, ularga ishlov berish, saqlash, uzatish va ulardan foydalanish jarayonida hisoblash texnikasidan foydalanish yo'llari, usullari va uslublari.

3. Hujjatlashtirilgan axborot, jumladan dasturli vositalarga ishlov berishning jami uslublari, yo'llari, usullari va vositalari hamda ulardan foydalanishning belgilangan tartibi.

4. Inson faoliyatining turli sohalarida axborot mahsulotini ishlab chiqarishda axborot jarayonlarini amalga oshirishning jami usullari.

5. Insonlar tomonidan axborotni yig'ish, saqlash, ishlov berish va tarqatish uchun foydalaniladigan jami uslublar, qurilmalar va ishlab chiqarish jarayonlari. Keng ma'noda axborot texnologiyasi misoli sifatida idora cho'tidan foydalanish va kitoblarni bosishni ko'rsatish mumkin. Tor ma'noda axborot texnologiyasi atamasi axborotga ishlov berish uchun ushbu axborotdan foydalanuvchi jarayonlarning sermehnatligini kamaytirish va ularning ishonchligini va tezkorligini oshirish maqsadida zamonaviy elektron texnikasidan foydalanish bilan bog'liq.

Axborot tizimi -

1. Axborotni to'plash, saqlash, izlash, unga ishlov berish hamda undan foydalanish imkonini beradigan, tashkiliy jihatdan tartibga solingan jami axborot resurslari, axborot texnologiyalari va aloqa vositalari.

2. Tashkiliy (jumladan, axborot jarayonlarini amalga oshiruvchi hisoblash texnikasi va aloqa vositalaridan foydalangan holda) tartibga solingan jami hujjatlar (hujjatlar massivlari) va axborot texnologiyalari.

3. Bir butunni tashkil qiluvchi tartibga solingan jami axborot texnologiyalari, obyektlar va ular orasidagi munosabatlar. Obyektlar sifatida axborot tizimi tarkibiga aniq axborot jarayonini bajarish uchun kerakli xodimlar, axborot, moddiy-texnikaviy va boshqa resurslar kirishi mumkin.

4. Tartibga solingan funksional nuqtai nazardan o'zaro bog'liq jami dasturiy-apparat vositalari va axborotni to'plash, unga ishlov berish, saqlash va uzatish texnologiyalari.

5. Axborotni yig'ish, saqlash va unga ishlov berish bilan bog'liq bo'lgan istalgan tizim. Shu nuqtai nazardan tizimlashtirilgan kartoteka ham, ma'lumotlar banki ham axborot tizimi hisoblanadi.

6. Foydalanuvchilar (inson va dasturlar) so'rovi bo'yicha axborotni saqlash, izlash va berish uchun mo'ljallangan hisoblash tizimi. Odatda axborot tizimi o'z ichiga katta va murakkab ma'lumotlar bazalari va bilimlar bazalarini olib, bir necha tashkilot foydalanuvchilarini axborot bilan ta'minlaydi.

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT) -

1. Xususi, umumiy va ishlab chiqarish kommunikatsiyasida axborotlar tayyorlash, qayta ishlash va yetkazish bilan bog'liq bo'lgan obyektlar, harakatlar va qoidalar, shuningdek barcha texnologiyalar hamda sanab o'tilgan jarayonlarni birlashgan ravishda ta'minlovchi sohalar

majmuasi. AKT tushunchasiga mikroelektronika, kompyuter va dasturiy ta'minot, telekommunikatsiyalar ishlab chiqish hamda ishlab chiqarish, internetdan foydalanishni ta'minlash, internetning axborot resurslarini ta'minlash, shuningdek sanab o'tilgan sohalar bilan bog'liq bo'lgan turli xil hodisalar va bu faoliyat sohalarini tartibga soluvchi qoidalar (rasmiylari kabi norasmiylari ham) kiradi.

2. Axborotni yaratish, uzatish, boshqarish va unga ishlov berish bilan bog'liq bo'lgan texnologiyalar.

3. Xohlagan kommunikatsiya qurilmasi yoki qo'llanmaga nisbatan ishlatiluvchi umumiy atama, jumladan: radio, televideniya, mobil telefonlar, kompyuterlar va tarmoq uskunalari va dasturiy ta'minot, yo'ldosh tizimlari va h.k., shuningdek turli xizmatlar va ularga tegishli dasturlar, masalan, videoanjuman va masofaviy ta'lim. AKT, shuningdek, torroq ma'noda ham ishlatiladi, masalan, AKT ta'limda, tibbiyotda, kutubxonada va h.k. Yevropa Komissiyasi fikricha, AKT muhimligi texnologiyaning o'zida emas, balki AKTning aholi orasida ko'proq axborot va kommunikatsiyasidan foydalanish qobiliyatidadir. Dunyoning ko'p mamlakatlari AKT rivojlanishi uchun tashkilotlar yaratgan, chunki rivojlangan mamlakatlarning texnologiya jihatidan kamroq rivojlangan mamlakatlarga nisbatan ustunligi texnologiyalar bor va texnologiyalar yo'q hududlar o'rtasidagi iqtisodiy ajralishni keskinlashtirishi mumkin. Jahon miqyosida BMT raqamli tabaqalanishga qarshi vosita sifatida "AKT rivojlanish uchun" dasturini aktiv ravishda olg'a surmoqda.

Axborotlashtirish -

1. Yuridik va jismoniy shaxslarning axborotga bo'lgan ehtiyojlarini qondirish uchun axborot resurslari, axborot texnologiyalari hamda axborot tizimlaridan foydalangan holda sharoit yaratishning tashkiliy ijtimoiy-iqtisodiy va ilmiy-texnikaviy jarayoni.

2. AKTdan foydalanishga asoslangan ishlab chiqarish va bilim hamda axborotni tarqatish jadal jarayoni.

3. Jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy, siyosiy va madaniy hayotining barcha sohalarida axborot va bilimlardan foydalanish samaraliligini oshirish, fuqarolar, tashkilotlar va davlatning axborot ehtiyojlarini qondirish va axborot jamiyatiga o'tish uchun sharoitlar yaratish maqsadida AKTdan keng ko'lamli foydalanish jarayoni.

Veb-sayt - inglizcha "site" (tarjimasi "joy") so'zining o'zbekcha talaffuzi. Umumjahon o'rgimchak to'ri ma'lum axborot topish mumkin bo'lgan va noyob URL bilan belgilangan virtual joy. Mazkur URL veb-saytning bosh sahifasi manzilini ko'rsatadi. O'z navbatida, bosh sahifada veb-saytning boshqa sahifalari yoki boshqa saytlarga murojaatlar bo'ladi. Veb-sayt sahifalari HTML, ASP, PHP, JSP, grafik va boshqa fayllardan tashkil topgan bo'lishi mumkin. Veb-saytni ochish uchun brauzer dasturidan foydalaniladi. Veb-sayt shaxsiy, tijorat, axborot va boshqa bo'lishi mumkin.

Veb-sahifa - internet manzili (URL) bilan bir xil ma'noda belgilanuvchi mantiqiy birlik. U veb-saytning tarkibiy qismidir. Veb saytlardan iborat bo'lsa, saytlar esa o'z navbatida sahifalardan iborat deyish mumkin. Fizik nuqtai nazardan u HTML fayldir. Matn, tasvirlar, JAVA appletlari va boshqa elementlardan iborat bo'lishi mumkin. Sahifa statik yoki dinamik shakllantirilgan bo'lishi mumkin. Freymlardan foydalangan holda har bir freym alohida sahifa hisoblanadi.

Videokonferens aloqa - bir-biridan olisda bo'lgan foydalanuvchilar o'rtasidagi ko'p tomonlama aloqa usuli, bunda ular real vaqtda video hamda audiosignallarni qabul qilishi va aks ettirishi mumkin. Uzatish tezligi uzatiladigan videolavhaning sifatiga qo'yiladigan talablarga bog'liq bo'lib o'zgarishi mumkin.

Virtual mobil aloqa operatori - boshqa operator infratuzilmasidan foydalanuvchi, biroq o'z savdo belgisi ostida xizmatlarni ko'rsatuvchi mobil aloqa operatorlari. Odatda asosiy operator bilan bitta mobil aloqa va kommutatorlar hamda yagona billing tizimi qo'llaniladi. Bunday sxema virtual operatorga mobil tarmoqni qurish va qo'llab-quvvatlash uchun zarur bo'lgan katta kapital mablag'lardan voz kechishga imkon beradi. Ko'p hollarda virtual operator

katta kompaniyalar qamrab ololmaydigan bozor segmentlarini qamrab olishga muvaffaq bo'ladi (masalan, xizmatlardan qoniqmagan sobiq abonentlar).

Global aloqa tarmog'i - yer sharining asosiy qismida aloqa xizmatlarini ko'rsatishga mo'ljallangan elektr aloqa tarmog'i. U xalqaro miqyosda tartibga solinadi.

Global axborot tizimi - internet tarmog'ining ma'lumotlar bazalaridan axborot izlash bo'yicha tarmoq xizmati. Global axborot tizimi ko'p sonli ma'lumotlar bazalaridan axborot izlashni osonlashtirish uchun yaratilgan. Gopher tarmoq xizmatidan farqli, global axborot tizimi bilan ishlashda dastlab menyuni ko'rib chiqish kerak emas. Izlashda so'z kiritish kifoY. Shunda global axborot tizimi internetdagi ma'lumotlar bazalarining nomlarini qarab chiqadi, natijada foydalanuvchi bu so'z uchraydigan obyektlarning ro'yxatini oladi. Muhimi shuki, har bir baza o'zining axborot izlash usuliga ega. Global axborot tizimi esa bu usullarning barchasi bilan ishlay oladi va foydalanuvchiga yagona umumiy interfeys taqdim qiladi.

Global tarmoq - bir necha mamlakatlarda joylashgan va hududiy tarmoqlarni birlashtirib yaratilgan tarmoq. U ko'p sonli foydalanuvchilarga tarmoq xizmatlarini va resurslarini taqdim qilish maqsadida yaratiladi. O'zining katta o'lchamlari tufayli har bir global tarmoq o'z foydalanuvchilariga minglab ma'lumotlar bazalarini, qit'alararo elektron pochta, amalda ixtiyoriy mutaxassislik bo'yicha ta'lim olishni taqdim etadi. Bunday tarmoqqa misol internetdir. Shu bilan birga, kompaniyaning turli mamlakatlarda joylashgan filiallarini birlashtiruvchi global korporativ tarmoqlar ham farqlanadi.

Domen -

1. Tarmoq ichida umumiy qoidalar va tartibotlar asosida yaxlit shaklda idora etiluvchi kompyuterlar va qurilmalar guruhi. Internet tarmog'ida domen IP-manzil bilan belgilanadi.

2. Ikki nuqta orasidagi domen manzili qismi. Chekka o'ng tomondagi domen yuqori pog'ona domeni bo'ladi. Masalan: ministry.gov.uz - 3-pog'ona domeni; gov.uz - 2-pog'ona domeni; uz - yuqori pog'ona domeni.

Shunday qilib, yuqori pog'ona domenlari shajarasi tashkil bo'ladi: yuqori pog'ona uz (O'zbekiston) domeni, o'z ichiga olgan gov (hukumat) domeni, uni o'z ichiga olgan ministry (vazirlik) va uni o'z ichiga olgan www (www serveri). Nolinchi pog'ona domenlari har doim tarmoq nomlarini bildiradi. Nol pog'ona domenlari - xalqaro shartnomalar predmeti. Birinchi va undan yuqori pog'ona domenlarini taqsimlash vakolatli tashkilotlar va provayderlar tomonidan amalga oshiriladi.

3. Ma'lumotlar bazalari texnologiyalarida domen atributning mumkin bo'lgan qiymatlari tavsifidir.

4. Windows OTda domen bu kompyuterlarning mantiqiy guruhidir. U markaziy ma'lumotlar to'plam katalogini ishlatuvchi Microsoft Windows operatsion tizimining turli versiyalari bilan ish yuritadi. Mazkur markaziy ma'lumotlar to'plami (Windows 2000 dan boshlab Active Directory, yana Windows NT Server OT da NT Directory Services) domen resurslari bo'yicha foydalanuvchi hisobi va xavfsizlik ma'lumotiga ega. Har bir domendagi kompyuterdan foydalanuvchi o'zining alohida hisobiga va foydalanuvchi nomiga egadir. Aynan shu foydalanuvchi hisobiga domen resurslariga kirish va foydalanish imkoniyati beriladi.

Domen nomi - domen nomlar tizimiga binoan kompyuter tarmog'i bog'lamasiga berilgan noyob belgili nom. Internet tarmog'ida bu doimiy IP-manzilga ega bo'lgan qurilma nomidir. Odatda u bog'lamaning umumiy joylashishini belgilaydi. Har bir domen nomi tarmoqda ro'yxatdan o'tkazilib, alohida kompyuter yoki funksional guruh (domen) ga birlashtirilgan identifikator bo'lib xizmat qiladi.

Internet -

1. Butunjahon global tarmog'i. U davlat, ta'lim, tijorat, harbiy va korporativ tarmoqlarni birlashtirib, IP protokoliga asoslangan.

2. Ommaviy yoki xususiy ravishda yuqori darajali kommunikatsiya xizmatlarini ta'minlovchi global axborot tizimi. Uning qismlari IP protokoliga asoslangan noyob manzil makoni orqali o'zaro bog'liq.

3. Yer sharini qamrab olgan o'zaro bog'liq kompyuter tarmoqlari to'plami. Internet, barchasi IP protokolidan foydalanuvchi kompyuterlar, elektron pochta, ma'lumotlar bazalari va mulohaza guruhlaridan foydalanishni ta'minlaydi.

Internet marketing - internetda auditoriya javobini olish uchun reklamani barcha aspektlaridan foydalanish amaliyoti. Bunga internet tarmog'ida ishlashning ijodiy va texnik aspektlari kiradi, jumladan, dizayn, reklama va marketing. Internet marketing usullariga izlash tizimlari marketingi, banner reklamasi, e-mail marketing va e-mail reklamasi, virusli marketing, yashirin marketing, interaktiv reklama va boshqalar kiradi.

Internet telefoniyasi - IP telefoniyasining xususiy holi bo'lib, telefon trafigini uzatish liniyalari sifatida oddiy internet kanallaridan foydalanishni nazarda tutadi.

Iste'molchi uchun biznes -

1. Axborot makonida iqtisodiy faoliyat sohasi. Bu soha yakuniy foydalanuvchi talablarini qondirishga va uzoq muddatga mo'ljallangan iqtisodiy munosabatlarni shakllantirishga yo'naltirilgan.

2. Biznes olib borishning elektron modeli. Unda yakuniy mahsulot iste'molchisi bilan ishlab chiqaruvchi orasida kelishuvlar elektron ko'rinishda bajariladi. B2C sektoriga internet orqali bevosita iste'molchilar va boshqalar bilan savdo qiluvchi elektron do'konlar va tashkilotlar kiradi.

Keyingi avlod tarmoqlari - bu, o'zagi tayanch tarmog'i IP-tarmoq bo'lgan multiservis aloqa tarmog'i bo'lib, u nutqni, ma'lumotlarni va multimediani uzatish bilan bog'liq xizmatlarni to'la yoki qisman integrallagan tarzda faoliyat ko'rsata oladi. Keyingi avlod tarmoqlarida, aloqa xizmatlarining konvergensiya prinsipi amalga oshiriladi.

Keng polosali tarmoq - katta o'tkazish qobiliyatiga ega kommunikatsiya tarmog'i. U xilma xil, shu jumladan, audio va video signallarni uzatishga qodir. Bunday tarmoq optik kanallardan foydalanish, yuzlab megabayt sekundiga oraliqdagi ma'lumotlarni uzatish tezliklarini standartlashtirish, ma'lumotlarni asinxron uzatish bilan tavsiflanadi.

Kommunikatsiya -

1. Aloqa, xabar, aloqa vositasi, axborot, axborot vositasi, tutashma, muloqot, ulanish.

2. Telekommunikatsiyalar. Faoliyat sohasi – axborot uzatish usullari va vositalari.

Kommunikatsiya tarmog'i - ma'lum tarmoqning faoliyatini ta'minlovchi jami aloqa kanallari (simli, radio yoki optik), kanallarni hosil qiluvchi apparatura hamda aloqa markazlari va bog'lamalari.

Kommunikatsiya tizimi - boshqa tizimlar orasida axborot uzatish bilan bog'liq yordamchi vazifalarni bajaradigan tizim.

Konvergensiya - har xil elektron texnologiyalarni ularning tez rivojlanishi va o'zaro ishlashi natijasida yaqinlashish jarayoni. Yaqin kelajakda, telekommunikatsiya tarmoqlarida trafikni uzatish tezligi shunday katta, hamda ma'lumotlarni ifodalash usuli shunchalik universal bo'ladiki, yagona paket bilan bir vaqtning o'zida ovozni, tasvirni, matnni, teledasturni uzatish mumkin bo'ladi.

Konferens-alloqa - foydalanuvchilarga bir vaqtning o'zida bir necha, o'zaro aloqaga ega bo'lishi mumkin abonentlar bilan axborot almashuv imkonini beruvchi xizmat turi.

Mobil aloqa - mobil aloqa yer osti tayanch stansiyasi va bir guruh abonent tizimlaridan iborat. Bunday yulduzsimon tarmoqda tayanch stansiyasi tizimlarning o'zaro ishlovchi juftlarini bog'lab yoki keng tarqatishni amalga oshirib ushbu tizimlarni kommunikatsiya jarayonlarini ta'minlaydi. Katta mobil aloqa tarmoqlari ko'plab o'zaro bog'langan tayanch stansiyalarini tashkil qiladi. Bunda harakatlanuvchi obyekt bitta stansiyaning ish zonasidan ketma-ket boshqa stansiya zonasiga o'tadi. Bunday o'tish rouming deyiladi.

Mobil aloqa operatori - abonentlarining mobil telefonlariga mobil aloqa xizmatini taklif qiluvchi telefon kompaniyasi. Operator vazifasiga radio chastotadan foydalanish uchun va xizmat ko'rsatish uchun kerakli hujjatlarni olish, o'zining uyali tarmog'ini tashkil qilish va uni ekspluatatsiya qilish, xizmat shartlarini ishlab chiqarish, xizmat to'lovlarini yig'ish va texnik xizmat kursatish vazifalari kiradi.

Mobil internet - WAP protokoli asosida internetdan simsiz foydalanish texnologiyasi. Mobil aloqa tarmoqlarida so'rovlarni uzatish uchun ma'lumotlarni paketli uzatish xizmati GPRS yoki CSD transport vazifasini bajarishi mumkin. Yuqori darajali xizmatni, ayniqsa biznesni samarali boshqarish imkoniyatini ta'minlaydi.

Mobil telefon - mobil aloqada foydalaniladigan telefon apparati turi. Mobil telefon asta-sekin kompyuter, faks apparati, telefon apparati, qaydlar kitobchasi vazifalarini bajaruvchi ko'p maqsadli abonent tizimiga aylanmoqda. Buning uchun apparat klaviatura va ekranga ega.

Mobil tizim - harakatlanuvchan va harakatlanmaydigan abonentlarning bir-biri bilan o'zaro ishlashini ta'minlovchi kommunikatsiya tarmog'i xizmati. Mobil tizimlar yer usti va sun'iy yo'ldosh tarmoqlarida tashkil etiladi. Ular, shuningdek, uyali paketli radio tarmoqlarida, jumladan uyasimon raqamli paketli ma'lumotlardan foydalanganda ham keng qo'llaniladi. Natijada mobil aloqa tarmoqlari, ya'ni harakatlanuvchan mobil aloqa tizimlari tashkil etiladi.

Onlayn -

1. Sizning kompyuteringiz xost-tizim bilan ulangan rejim hamda kompyuteringiz FTP-server, WWW-server va boshqa umumiy foydalanish mumkin bo'lgan tizim bilan ulanganda bevosita xizmatni taqdim qilish. O'zgacha qilib aytganda, foydalanuvchi bilan bevosita o'zaro aloqada ishlash rejimi (foydalanuvchi talabnomalarining paket ishlash tizimlaridan farqi).

2. Elektron, tarmoqli nashrlarga, ma'lumotlar bazalariga nisbatan. Masalan, onlayn jurnal; onlayn hujjatlar; onlayn yordam va h.k.

Operator -

1. Axborotni kiritish, saqlash, unga ishlov berish, uzatish va chiqarish bilan bog'liq amallarni bajaruvchi belgi, inson yoki tashkilot.

2. Dasturlashda – ma'lumotlarga ishlov berish jarayonida bajarilayotgan ishlar. Bajarilishi zarur bo'lgan ishlov amal belgisi bilan belgilanadi va bu amalga zarur bo'lgan ma'lumotlarning aniq qiymatlari beriladi. U funksiya deb ham ataladi.

3. Tizim yoki tarmoq ishini boshqarish bilan bog'liq ishlovlarni bajaruvchi inson.

4. Tarmoqning rivojlanishini va boshqaruvini ta'minlovchi tashkilot.

Optik tarmoq - yorug'lik signallari uzatadigan kommunikatsiya tarmog'i. Optik kommunikatsiya tarmog'i, bir biri bilan ulangan optik kommutatsiya bog'lamalaridan va optik kanalli abonent tizimlaridan tashkil topadi.

Oflayn -

1. Foydalanuvchining kompyuteri bog'lama kompyuteri bilan ulanmagan holat.

2. Telefon liniyasi bilan ulanmagan, ammo, bu tizim bilan ishlash uchun faollashtirilishi mumkin bo'lgan ixtiyoriy qurilma.

Raqamli tarmoq - diskret signallar uzatadigan va ularga ishlov beradigan kommunikatsiya tarmog'i. Raqamli tarmoqlar analog tarmoqlarga nisbatan bir qancha afzalliklarga ega. Bu birinchi navbatda shovqinga yuqori bardoshlilik, mikroprotessor va xotira qurilmalaridan keng foydalanish, kanal hosil qiluvchi apparatlarning oddiyligi. Lokal, hududiy va global tarmoqlar faqlanadi.

Raqamli televideniya - video va audiosignalni uzatkichdan televizorga raqamli modulyatsiya va ma'lumotlarni siqish yordamida uzatish texnologiyasi.

Telekommunikatsiya operatori - mulk huquqi yoki boshqa ashyoviy huquq asosida telekommunikatsiyalar tarmog'iga ega bo'lgan, uning ishlashi, rivojlanishini ta'minlovchi va telekommunikatsiya xizmatlari ko'rsatuvchi yuridik shaxs.

Telekommunikatsiya vositalari - elektromagnit yoki optik signallarni hosil qilish, uzatish, qabul qilish, qayta ishlash, kommutatsiya qilish hamda ularni boshqarish imkonini beruvchi texnik qurilmalar, asbob-uskunalar, inshootlar va tizimlar.

Telekommunikatsiyalar -

1. Signallar, belgilar, matnlar, tasvirlar, tovushlar yoki axborotning boshqa turlarini o'tkazgichli, radio, optik yoki boshqa elektromagnit tizimlaridan foydalangan holda uzatish, qabul qilish, qayta ishlash.

2. AKT asosida ma'lumotlarni masofadan uzatish jarayoni.

3. Predmeti axborot uzatish uslublari va vositalari bo'lgan faoliyat sohasi.

Telekommunikatsiyalar tarmog'i - uzatishlarning bir yoki bir necha turini: telefon, telegraf, faksimil turlarini, ma'lumotlar uzatish va hujjatli xabarlarning boshqa turlarini, televizion va radioeshittirish dasturlarini translyatsiya qilishni ta'minlovchi telekommunikatsiya vositalarining majmui.

Telekommunikatsiyalar xizmatlari - operator va provayderning signallar hamda boshqa axborot turlarini telekommunikatsiya tarmoqlari orqali qabul qilish, uzatish, qayta ishlashga doir faoliyati mahsuloti.

Elektron pul - hisob-kitoblarni elektron hisoblash mashinalari yordamida bajarish uchun qo'llaniladigan kredit pullarining eng so'nggi turi; kredit kartochkalariga o'xshagan pul.

Elektron raqamli imzo (ERI) - elektron hujjatdagi mazkur elektron hujjat axborotini elektron raqamli imzoning yopiq kalitidan foydalangan holda maxsus o'zgartirish natijasida hosil qilingan hamda elektron raqamli imzoning ochiq kaliti yordamida elektron hujjatdagi axborotda xatolik yo'qligini aniqlash va elektron raqamli imzo yopiq kalitining egasini identifikatsiya qilish imkoniyatini beradigan imzo. Qonunda talab etilgan shartlarga rioya etilgan taqdirda elektron raqamli imzo qog'oz hujjatga shaxsan qo'yilgan imzo bilan bir xil ahamiyatga egadir. ERI manba va ma'lumotlar butligini tekshirish hamda soxtalashtirishdan muhofazalanish imkonini beradi. ERI kalitlari sertifikatlari ro'yxatga olish markazlari tomonidan beriladi.

Elektron savdo - internet orqali savdo faoliyatini amalga oshirish. Elektron savdoning qo'llash sohasi va tartibiga ko'ra quyidagi turlari farqlanadi: biznes tuzilmalarining oxirgi iste'molchilar bilan internet-do'konlar orqali ishlash (B2C, business-to-customer); internetda kompaniyalararo savdo (B2B, business-to-business) elektron savdo tizimlari orqali amalga oshiriladi; bunday elektron savdo tizimlari davlat bilan biznes orasida ham qo'llaniladi (B2G, business-to-government).

Elektron tijorat - axborot texnologiyalari yordamida amalga oshiriladigan tovarlarni sotish, ishlarni bajarish va xizmatlar ko'rsatish bo'yicha tadbirkorlik faoliyati. Elektron tijorat quyidagi yo'nalishlarga ajratiladi: biznes uchun biznes (B2B, business-to-business); iste'molchi uchun biznes (B2C, business-to-consumer); iste'molchi uchun iste'molchi (C2C, consumer-to-consumer); davlat uchun biznes (B2G, business-to-government); biznes uchun davlat (G2B, government-to-business).

Elektron tijorat o'z ichiga nafaqat onlayn tranzaksiyalarni, balki marketing tadqiqotlarni o'tkazish, hamkorlarni topish, yetkazib beruvchilar va iste'molchilar bilan aloqada bo'lish, hujjat aylanishini tashkillashtirish va boshqalarni oladi.